

EDITURA UNIUNEI PENTRU ELIBERAREA
UKRAINEI

ZAMFIR C. ARBURE

UKRAINA

ȘI

ROMÂNIA

BUCUREȘTI

TIPOGRAFIA CURȚII REGALE, F. GÖBL FII

19, Strada Regală, 19

1916.

EDITURA UNIUNEI PENTRU ELIBERAREA
UKRAINEI

ZAMFIR C. ARBURE

UKRAINA

ȘI

ROMÂNIA

BUCUREȘTI

TIPOGRAFIA CURȚII REGALE, F. GÖBL FII

19, Strada Regală, 19

1916.

1659

I.

D-NUL N. IORGA ȘI D-RUL RACOVSKY

Mântuitorul a venit ca să înfrățească toate neamurile, și nu sa le dușmanească .

Sf. Augustin (Cotatea Domnului).

Doi fruntași ai lumii noastre culte — d. profesor N. Iorga și d. Tache Ionescu au scris și au vorbit de pe tribuna parlamentului despre Ucraina și poporul Ucrainean; atât însa cel dintâi — om de o cultură mare —, cât și cel din urma — om de mare talent — au dat dovezi netagaduite că cunosc foarte puțin chestiunea Ucraineana.

Și dacă fruntașii netăgaduiți ai paturei noastre culte știu așa de puțin despre poporul Ucrainean, apoi, ferește, că pătura pe care o reprezintă acești luceaferi a intelectualității noastre românești știe și mai puțin.

Ca amic al poporului rutean, asuprit și subjugat, cred de datoria mea să luminez, pe cât îmi este cu putință, întunericul ce învalua aceasta chestiune în mintea paturei noastre culte.

D. profesor N. Iorga în revista sa «*Neamul Românesc*», vorbind despre broșura : «*Rusia Taristă*», presintată de mine opiniei publice române, resumează ast-fel părerile sale istorice despre poporul Ucrainean : «Rutenii sunt cunoscuții noștri dușmani din Bucovina, cari, favorisați, din

«raspnteri, de administrația imperială a Bucovinei, ne
 «ocupă satele, ne desnaționalizează tineretul, ne rapesc
 «școlile, ne încalcă drepturile, ne ascund existența prin
 «statistice masluite.

«Vechi simpatii — nu e așa?

«Broșura aduce o hartă. Urkaina cu 38.000.000 de
 «locuitori, merge până în Cancas, luând toată coasta
 «Marii Negre, plus nu mare colț din Basarabia sudică,
 «cu Cetatea-Albă cu tot.

«Își poate închipui oricine ce fericire ar fi pentru noi în
 «viitor să fim închiși între cei patru vasali ai Germaniei
 «prin agentura dinastică din Viena: Ungariei, Poloniei, Ru-
 «teniei și Bulgariei, unui «autonomi» alții «independenți».

«Dar să spunem dona cuvinte despre temeiul istoric
 «al acestor revindicații.

«Cultura, viața politică rusească au pornit în Vestul
 «cu veche baza etnică tracă. Prin creștinism și alte in-
 «fluențe bizantine, Chiebul a predominat întâi. Apoi au
 «venit Tătarii. Din înecul lor, Rușii au rasarit snt
 «firma moscovită. Dar Vestul rutenian a ramas Lituaniei,
 «nnită apoi cu Polonia. Țărănimea a protestat prin ras-
 «coala din care au ieșit Cazacii, cari s'au întins până la
 «Cuban. Apoi s'a amestecat Austria.

«Ajunge atât pentru a vorbi de alta tradiție? Și o deo-
 «sebirie dialectată pentru a vorbi de altă limbă?

«Atunci avem și o limbă moldovenească și o nevoie
 «de Stat separatist a Moldovei.

«Și te trezești ca la Viena s'or fi gândit și la aceasta »...

Rezumată astfel istoria unui popor sugrămat de nu
 șir lung de închitați istorice, numai simpatia pentru cel
 nedreptățit nu poate fi: În ceea ce privește considerația
 că rutenii, polonii, ungurii, bulgarii, germanii și multe alte
 neamuri ar fi dușmani *cunoscuți* ai poporului nostru

— o cred absolut greșită; dușmănia între popoare e o născocire a claselor suprapuse, și această dușmănie în conștiința și mintea sănătoasă a poporului român nu exista. Dovada folksclorul nostru român, în care se oglindește blândețea și dragostea adevarat creștinească a neamului nostru, care n'a fost niciodată și nu este nici anti-maghiar nici antibulgar, antigrec, antigerman sau antisemit.....

«Simpatii vechi ne dojenește d. profesor. Ei și? Așa este.»

Nascut la Cernauț, am petrecut copilăria mea în castelul din Crasna a baronului Manolache Stârcea, unchiul meu și acolo tovarașii de joacă 'mi-au fost copii de țărani români și ruteni. D'aci d-le Iorga dateaza «vechii simpatii — nu e așa?». Ei bine, tocmai de acolo știu, că nu exista în conștiința neamului meu dușmănia pentru poporul rutean; precum nu există nici germanofobia, nici antisemitism. Toate acestea *uri naționale* sunt născocite de către cei, pentru cari *divide et impera* este leit-motivul concepțiunilor lor naționale. Nu este vina poporului rutean din Bucovina, ca în lupta sa pentru existență, el a gasit în patura sa suprapusa mai multă dragoste, mai multă abnegațiune și jertfa pentru nevoile sale culturale și economice, decât a gasit neamul nostru român în pătura sa suprapusa. D'aci școli rutenești, instituțiuni de cultură numeroase, mii de biblioteci rutenesti, muzee, etc. în Bucovina, atât de săracă în școli românești și instituțiunile de cultură românească. Ca ilustrație pot invoca în această privință faptul că la subscripțiunea donațiunilor pentru înțemeierea și susținerea orfelinatului român din Cernauți, nu s'a putut obține nici un ban de la avuții noștri și că singurul repausatul Eugeniu Carada a fost acela care a donat 12.000 lei prin intermediul meu, repausatului baron N. Hurmuzachi, cumnatul meu. Rutenii din Bucovina au

avut doi mețenați ruteni cari au jertfit milioane pentru instituțiunile culturale rutenești.

Și atunci!... rutenii sunt de vina că ni se rapesc scolile, ni se desnaționalizează tineretul?...

În ceia ce privește harta, tipărită de mine și pe care d. profesor Iorga a văzut ca această harta cuprinde «un mare colț din Basarabia cu Cetatea-Albă cu tot», apoi se vede că istoricianul nostru n'a citit că pe frontispiciul hărții este tipărit că aceasta harta e pur *etnografică*, ci nu *politică*. Harta e făcută după lucrarea lui d-rul Ratner, care așeza pe ruteni în proporție de 1/ 0% în sudul Basarabiei

Atunci!?!...

În fine închipuirea cu care d. N. Iorga ispravește articolașul său — mă lasa absolut indiferent, pentru ca la aceasta închipuire am de raspuns cu altă închipuire mult mai reală și mult mai groaznică: Iși poate închipui oricine ce fericire ar fi pentru noi românii în viitor sa fim închiși între cei patru vasali ai Rusiei, prin agentura dinastică a Holsteinelor din Petrograd: *Ungurii, Sârbii, Polonii și Bulgarii*, unii «autonomi», alții «independenți»¹⁾.

¹⁾ Lucru foarte ciudat dar și foarte logic. În privința independenței Poloniei și Ucrainei, d. N. Iorga naționalist se apropie perfect de bine în păreri de d. Dr. Racovski, leaderul social-democrației din România.

Dr. Racovski serie în această privința ca: restabilirea Ucrainei. «e o utopie.

«Nu știm dacă ucrainenii nu prefera prefacerea *Rusiei însăși* în «stat federal. Pe urma de unde se trage concluziunea ca acest imperiu nou ne va fi aliatul? De ce sa nu fie aliatul Rusiei și cu ea «împreună, couduse de acelaș interes capitalist, sa nazuiasca spre gurile Dunarei și Constantinopole».

Și de aci concluzia e firească, de și din punctul de vedere *etic* lucrurile se încurca Austria care pare ca sprijinește revendicarile

Ca român din Basarabia prefer influența regimului european al Imperiului Austriac înrăuririi regimului asiatic al absolutismului rusesc. Preferința e logică pentru orice om cu mintea sănatoasă.

Aceste zise se trec la deosebiri esențiale ce există între modul meu de a fi naționalist și acela al eruditului nostru istorician.

ukrainenilor, ar sprijini de sigur și revoluția socială în Rusia. Și atunci!... De altfel, Maestru Marx a fost totdeauna pentru eliberarea Poloniei, fără a privi această eliberare din punctul de vedere capitalist rus sau german. Dar Marx a murit și dacă ar fi trăit de sigur că n'ar fi fost marxist.

II.

NAȚIUNEA ȘI OMENIREA

Multe din ideile politice și religioase să manifesta în trei faze distincte: *la început* pentru aceste idei promotorii lor, ideologii și prozeliții sunt persecutați, aruncați în temnițe, trimiși în ocne sau răstigniți pe cruce; *apoi în a doua fază* ideia propagată domină lumea și devine una din temeliiile statului și *atunci se manifestă a treia fază* în care în numele ideii ce domnește peste tot sunt persecutați cei cari neagă această idee.

Ast-fel s'a întâmplat *cu toate religiile de stat* și dacă am fi adunat osămintele tuturilor oamenilor cari au fost uciși în secolul IV și V pe timpul discuțiunilor privitoare la dogmele bisericești, apoi am fi putut forma o întreagă verigă de munți; puțin mai încoace în secolele XI, XII și XV, din osemintele oamenilor uciși în numele bisericei catolice s'ar putea înălța un nou Mont Blanc.

În sfera politicei *naționalismul* trece și el în istoria sa prin trei faze distincte.

În faza întâia dânsul nu este opus altruismului și solidarității umane; în faza a doua devine întemeetorul unei culturi deosebite pentru fiecare neam, iar în faza a treia în numele lui se robesc și să desnaționalizează alte neamuri, alte popoare; și această a treia faza de-

vine propriu zis antiteza ideiei din faza întâia a dezvoltării sale.

De pildă, lupta Ungurilor cu Austriacii de la 1848 pentru neatârnamarea națională a Ungariei, ne arată naționalismul *în întâia faza* a dezvoltării sale, iar astăzi Ungaria liberă și independentă când strivește și nimicește pe frații noștri de peste munți în numele naționalismului Maghiar, este firește *în a treia faza a ideiei naționale*.

Istoria liberării Italiei de sub jugul austriac a fost o poemă eroică în care istoria a înregistrat personalitățile titanice ca Mazzini, Garibaldi, Marc Aureliu, Safi, Pianori și Pisacane.

Luptatorii cari urmau pe acești luceaferi ai Italiei urcându-se pe eșavod sau murind pe câmpul de luptă cântau cunoscutul cântec italian.

Siam venuti a morir per nostro lido
Eran trecento, eran giovani e forti:
E sono morti!

Apoi după întemeierea Italiei și mai cu seama în ultimii 30 ani în Italia modernă s'a format și sa organizat *un partid imperialist* al carui membrii declarându-se de naționaliști italieni, formează un tip *de djingo* cari cred în menirea civilizatoare a războiului. Ei propovăduiesc ca varsarea de sânge face națiunea mai barbatească mărind *elanul* patriotismului.

Deviza acestui djingo este convingere: «ca atunci când națiunea începe a degenera, ia trebuie sa caute salvarea într'un războiu care singur poate sa o regenereze» (Rapport-d'Annunzio).

Despre aceasta deviza Mac Cullah scrie: «Noi am iubit și mult am compatimit pe frumoasa Italie acum 50 ani, acum vedem ca ne am înșelat când am crezut în lacra-

mile ei, ne-am înșelat ca libertatea va fi un leac pentru ranile adânci ale Italiei; astăzi Europa întreaga vede cum Italia alta dată robita sta în fața ieii ca o surată fără de rușine».

Aceasta este parerea unui englez. Dar iată un italian fiul marelui Giuseppe Garibaldi. Cipriani Garibaldi care scrie despre naționalismul italian din zilele noastre :

«Naționaliștii noștri voesc razboiu pentru ca sunt convinși ca razboiul va regenera națiunea dar ce fel de razboiu poate sa fie în Tripolitania când orice italian știe ca Turcia n'are o marina, n'are puțința sa trimita în Tripolis o armata.

«Djingo italian inunda țara cu ziare tiparite în care mici ciocuri pe malul Tripolitaniei sunt transformate în mari lupte; Djingo striga despre triumful nostru când știm cu toții ca armata noastră se lupta sub sentul tunurilor flotei italiene.

«Lumea întreaga care ne privește — râde și petrece.

«Suntem adevărați Tartareni din Tarascon, care au purces la vânatul leilor»; și mai departe tot Cipriani Garibaldi zice: *Acum e aruncata în noroiu și sânge frumoasa tradiție a națiunei italiene lăsată noua prin testament de către batrânul meu tată Giuseppe Garibaldi.*

«Alta data noi luam armele în mâna pentru apararea națiunilor subjuate, alta data ne-am luptat pentru libertatea, altă data tineretul italian cadea pe câmpul de lupta pentru desrobirea Americii, Poloniei, Greciei și jefindu-se pentru libertate, aceste jertfe sfinte nici odata n'au cerut nici o compensație, nici o recompensă; astfel a fost naționalismul nostru italian când a scris paginile de aur a istoriei Italiei moderne; alta dată poporul italian jertfea floarea tineretului sau pentru a rupe lanțurile de pe picioarele popoarelor subjuate iar acum în

numele națiunei triumfatoare noi ucidem și jefuim pe bieții arabi».

În aceste citațiuni vedem cum *se oglindesc cele trei faze a ideiei naționale*.

Firește ca, faza a treia a naționalizmului nu este și nu poate să fie un stimulator născut din sufletul poporului, ci se inoculează pe conștiința poporului întotdeauna de către cei cari culeg fructele aberațiunei *conștiinței întunecate* a unei națiuni ce pornește în razboi de cucerire.

Astfel în razboiul tripolitan al Italici se știe că rolul de frunte a jucat *banca din Roma* precum în războiul Rusiei cu Japonia rolul covârșitor a jucat *banca Ruso-Franceză* iar în razboiul din Maroc *banca de Pays bas*.

În razboiul italian banca di Roma având în fruntea sa pe bancherul Pacelli au împins Italia în acest razboi tocmai în momentul când din cauza unor speculațiuni riscate, acea bancă trebuia să dea faliment.

Apoi după ce s'au macelarit zecimi de mii de arabi, când s'au distrus sute și sute de sate arăbești, când s'au necinstit femei și s'au ucis copii, Italia întreagă a aflat că, dânsa a cucerit o țară de nisip și de pietre, ca atât din punctul de vedere agricol cât și din punctul de vedere comercial țara cucerită n'are nici o valoare și ca pentru Italia ar fi mult mai bine dacă paralele cheltuite pentru acest războiu s'ar fi întrebuințat pentru înființarea de școli, de spitale, de drumuri, de căi ferate nu în Tripolitania ci în Sicilia și Sardinia.

În Italia există provincii care număra 70 % de analfați; în satele mai jos de Veneția apa potabilă se aduce în luntre, și malaria decimă populațiunea Calabriei.

A coloniza Tripolitania cu Italieni cari formează prisosul populațiunei Italiei nu se va putea, de oarece co-

Ionistul italian, muncitor, viguros, prefera America cu solul ei bogat unde se și așează. Astfel dar întreg rasboiul tripolitan al Italiei nu este decât *o speculațiune necinstita a bancherilor italieni*.

Cu atât mai mult ca în chiar Italia exista teritorii cu o populațiune destul de rară și împoporarea acestor provincii ar fi mult mai folositoare și mult mai reale.

Dupa spusele lui Mac Cullah, lupta italienilor din Tripolis se poate rezumă în urmatorul mod, cel puțin în ceea ce privește orașul Tripolis :

a) *Armata turcă în Tripolis n'a fost, de oarece a plecat toată.*

b) *La luarea orașului lângă baterii nu s'a gasit nici un om.*

c) *Forturile orașului erau cu desavârșire inofensive pentru flota italiana care a bombardat Tripolisul.*

Așa dar, italienii au luat un oraș parasit de aparatorii sai.

În ziarul «*Westminster Gazette*» în lunile Octombrie, Noembrie și Decembrie din anul 1913 sunt tiparite corespondențele acestui englez, în care se descriu toate ororile savârșite de către armata italiană prin satele arabe. Corespondentul povestește cum sergenții italieni omorau câte 10 și 20 arabi inofensivi, fara arme și apoi se laudau cu isbânzile repurtate ; încheie corespondențele sale Mac Cullah cu următoarele cuvinte : *Ororile care le-am văzut m'au facut să scot fotografii la fața locului pentru ca lumea civilizata aveă dreptul să nu mă creadă de oarece era vorba de un popor civilizat, de un popor european.*

Astfel dar ni se înfațișează naționalismul în faza 3-a a manifestațiunei sale istorice.

Fara ca să încerc de a înșiră toate elementele din care se compune cestiunea națională, mă marginesc a prenu-

mără cele doua elemente esențiale și de capetenie pe care se întemeiază concepția națională anume, *rasa* și *limba*.

Rasa ca tip și limba ca forma psihică a colectivului național.

Și înainte de toate nu trebuie să amestecăm *naționalismul* cu *patriotismul* deoarece există o deosebire esențială între aceste două concepții.

Astfel, noi vedem că republica elvețiană este compusă din trei naționalități: cea germanică, franceză și italiană, dar patriotismul elvețianului este unul și același pentru cele 3 naționalități deosebite.

Cestiunea națională în concepția sa esențială n'are propriu zis nimic *idealist*, nimic înălțător în sensul larg umanitar, precum îl are de exemplu vechea formulă democrației europene *libertatea, egalitatea, fraternitatea*; cestiunea națională asemenea n'are în ea nimic *democratic* pentru că deșteptarea națională nu impune neapărat vre'o schimbare în sensul democratic a relațiilor reciproce între clasele sociale, solidaritatea între cari în sânul unei națiuni se întemeiază numai și numai pe hotărârea tuturilor *de a păstra limba și rasa* și nimic mai mult.

De aceea tocmai *naționalist* poate să fie un boier de baștină și unu badea Ion orișicare.

Dreptatea în naționalism nu este *dreptatea omenirii întregi*, ci dreptatea care îmbrățișează numai și numai pe un colectiv circumscris într'un popor *de același tip și de aceeași limba*.

Aceasta dreptate nu este inherentă numai societății umane și o vedem manifestându-se și printre alte viețuitoare de pe pământ, de și desigur nu într'un mod așa de conștient ca la om; astfel naturaliștii adeseori au descris și descriu instinctul naționalist între diferite specii de animale salbatice, arătând cum turmele de tauri și

bizoni în America apără cu înverșunare pașunile lor în contra incalcarilor altor turme de tauri și bizoni; astfel termiții din Africa, un fel de furnici mari, apără furniciile lor de navala altor societăți de furnici.

Provocatorii mișcărilor de redeșteptarea națională, eroii și martirii luptelor pentru neatârănarea națională adeseori *când naționalismul a trecut în faza a treia a dezvoltării sale se transforma în călai și tirani al altor națiuni facî dreptatea care stimula pe acești eroi și martiri naționali a fost dreptatea pentru națiunea lor și nu dreptatea pentru toți*; de aceea Rusia care a suferit jugul tătar în curgerea de două secole, liberându-se de sub acest jug, astăzi asuprește poporul *Polon* și poporul *Ukrainian*, poporul finlandez și Român din Basarabia.

Naționalismul mai are și ghinionul de a se preta adesea ori și de a deveni o arma docilă în mâinile celor interesați de a pescui în apa tulbure, istoria ne arata ca reacționarii din lumea întreaga adăpostiți sub scutul clericalismului sau absolutismului celui mai sălbatec în totdeauna se ascund sub masca naționalismului; în general putem observa ca inamicii unui ideal, dușmanii ideilor umanitare totdeauna gasesc util sa recurga la temelia zoologica a cestiunei naționale, pentru a excita ura între popoare sau pentru a îndepărta atențiunea mulțimei de la cestiunile lăuntrice fie cele sociale fie cele politice.

Naționalismul se pretează la aceste manopere interesate, devine unelta docila în mâinile celor rai, *tocmai pentru ca în esența sa nu duce cu sine cerințele înalte umane ci din contra adeseori se pune de-a curmezișul acestor cerințe, pentru că dreptatea înherența naționalismului se afla silita a se pune în conflict cu înalta dreptate umana.*

Aratând în rezumat partea negativă a *naționalismului* sa ne ferim a judeca aceasta cestiune numai și numai din punctul de vedere negativ, căci vom fi nedrepti și *vom greși* condamnând *naționalismul* pe temeiul acestor argumente negative.

Sa nu perdem din vedere ca daca nu exista doui indivizi din acelaș mediu social educați în acelaș mod, aparținând aceleiași națiuni, cari să se asemenea, apoi deosebirea *individualităților colective* este și mai adâncă și mai deosebită; și precum fiecare individualitate umana aduce cu sine în viața mediului său social, în cercul semenilor sai *sufletul, intelectul său deosebit*, apoi cu atât mai mult o națiune, un popor, deosebit aduce cu sine *individualitatea sa naționala, sufletul sau colectiv* pe care îl revarsa în *tesaurul omenirii întregi*.

Ideile generale umane, progresul universal sunt rezultanta activității diverselor națiuni ale Europei; deși fiecare din aceste naționalități își au format modul sau de a *privi lucrurile, codul sau moral și a întrupa frumosul* pe căi deosebite și într'un mod deosebit.

Lung a durat intunericul pe lume pâna a aparut soarele *culturei Europene* și câta bogăție sufletească s'a acumulat pentru a da naștere acestor culturi rafinate europene și câte națiuni s'au stins și s'au risipit în *amurgul civilizațiunei noastre*.

Așa dar, daca este incontestabil cum ca fiecare naționalitate aduce cu sine o deosebire esențială în complexul omenirii întregi, apoi și nemai tagaduit este ca nu exista pe lume *nici un popor, nici o singura națiune* care sa poată cuprinde în sine sufletul omenirii întregi, care sa poată îmbrățișa întregul adevăr și a întrupa întregul frumos.

Și ca consecința a acestui adevăr istoric care în relief

se degajează din sinteza istoriei omenirii, vedem că spre unirea spre contopirea iar nu spre desființarea națiunilor pașește viața Europei de la apus, adică spre *autonomia națiunilor, spre federațiunea națiunilor din care se compune omenirea*.

Firește ca noi contimporanii mai trăim încă sub influența ideilor vechi, sub silnicia metodelor brutale de acțiune, dar *viața socială care se închiaga deja în jurul nostru ne arată calca pe care merge omenirea*.

Din aceasta viața socială se degajează deja marea *sinteză a adunării omenirii întregi pentru rezolvarea cestiunilor generale* cari ating de o potrivă *fiecare națiune* din care este compusă omenirea; așa dar nu spre *izolare*, nu spre *dușmanie*, ci spre *unire* și *armonie* este îndreptată azi mișcarea și deșteptarea națională menită a reforma radical *viața universală a omenirii*.

Așa dar, nu spre nimicirea naționalităților pașesc astăzi popoarele, ci spre apropierea dintre diversele naționalități, apropiere menită a *împărtăși tezaurul adunat de spiritul omenirii întregi* eului fiecărei naționalități — *aceasta dintr-o parte, iar din alta parte* a turnă în tezaurul omenirii bogațiile sufletești deosebite a individualităților naționale; pentru ca din aceste două izvoare sufletești — *una a omenirii întregi, iar alta a fiecărei națiuni în deosebi* să se adape întreaga suflare luminată a omenirii de pe pământ.

Dacă aruncam o privire în jurul nostru, dacă aplecam urechea la vocea mulțimelor ce se adună *în organizațiuni politice și sociale formidabile*, vedem ca omenirea într'un mod nediscutabil pașește astăzi *pe calea unei organizațiuni universale internaționale*.

Cauzele cari împing omenirea pe aceasta cale sunt:

1. Desvoltarea și înmulțirea căilor de comunicație;

2. Constanta întindere a piețelor internaționale;

3. Treptata disparițiune a deosebirilor etnografice mulțumita tehnicei și descoperirilor științifice cari devin patrimoniul tuturor națiunilor; și

4. Deșteptarea conștiinței în masele poporului mulțumita instrucției, care încet câte încet *formează una și aceeași conștiința umană generală*.

Toate aceste cauze dau naștere unor organizațiuni internaționale care nu sunt altceva decât sâmburele viitoare *organizațiuni sociale și politice a națiunilor unite într'o singură omenire*; astfel avem astăzi biouroul internațional al poștei, telegrafelor și cailor ferate la Berna, al muncii la Bazel, al agriculturii la Roma, al igienei la Paris, al cercetarilor maritime la Copenhaga și așa mai departe.

Despre legătura între academii și alte instituțiuni științifice nici nu mai vorbesc, deoarece aceste instituțiuni de mult deja formează o instituțiune internațională.

Așa dar timpul în care trăim tinde nu numai la priererea lunei care ne înconjoară dar și *la unirea și solidaritatea* la a simpatiza cu aceasta lune imperfectă.

Simpatia universală, iată acel ciment care *leagă persoana umană cu națiunea și națiunile cu întreaga omenire*, care unește pe fiecare om a parte cu mulțimea; caci niciodată în istoria omenirii coarda personală n'a vibrat așa de tare; niciodată dorul și tristețea personală n'au fost în așa grad, rezunetul mârhnirii pentru ca niciodată încă omul nu s'a convins *asa de adânc de solidaritatea intereselor omenești*.

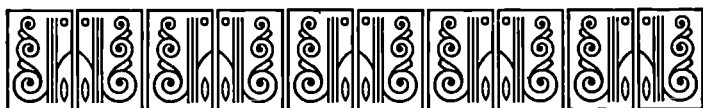
Pierzând prin știința speranța în fericirea de dincolo, *în omenire* omul de astăzi vede ca poate gasi o particică din acea satisfacție sufletească, care îl framântă și nu îi da liniște.

În simpatia pentru neam și omenire el caută conso-
lațiune în dorul sau după *un ideal*. Atât sufletul nostru
cât și știința ne șoptesc că numai în *etică mai e scăpare*
pentru omul modern; sufletul nostru tinde către acele
înălțimi senine în vârful caror sta ca simbol *omenirea*.

Aceste toate trebui să ne amintim în zilele de sânge,
de lacrimi și de doliu, prin care trece omenirea, mulțu-
mită domniei capitaliste.

Fără aceasta — *civilizațiunea* va pieri și omenirea se
va întoarce spre *sălbăticie*, precum aceasta s'a întâmplat
în Istorie de atâtea ori...

III.

POPORUL UKRAINIAN

Sub denumirea de *Ukrainenii, Rutenii, Malorușii, Hocholi* sau *Ruși meridionali* etnografii recunosc o națiune de rasă slavă, care locuiește întregul litoral dintre Tisa (partea superioară a râului) la apusul Carpaților în Ungaria și până la Don în Rusia; dela malurile Niemeului în Rusia până la Marea Neagră. Teritoriu acesta e cam de 13.500 mile geometrice patrute și e mai mare decât Franța întreaga.

Dupa datele statistice ¹⁾ Ucrainenii formează covârșitoarea majoritate în următoarele gubernaminte ale imperiului rus :

gub. Pultava . .	92,2 %	din	totalul	locuitorilor
» Podolia . .	81,0 %	»	»	»
» Charcow . .	80,7 %	»	»	»
» Kiew . . .	79,1 %	»	»	»
» Wolinia . .	70,1 %	»	»	»
» Ecaterinoslav	68,8 %	»	»	»
» Cernigow . .	66,8 %	»	»	»

În cele din urmă două gubernaminte sunt însă județe unde Ucrainenii formează 88,8 % din totalul popula-

¹⁾ Fortunatoff, M. B. Ratner, etc.

țiunii. Apoi în gubern. Herzon locuiesc 53,6 0/0, în gub. Cubani 47,4 0/0, în Crimeea 42,2 0/0 (în unele locuri 60,6 0/0) Ucrainenii. În fine în Basarabia în două județe, la Akerman 17,7 0/0 și Hotin 53,0 0/0 Ucrainenii.

În Austro-Ungaria se numara după statistica oficială peste 4.000.000 Ucrainenii și anume în Galiția 3.512.000, Bucovina 480.000, Ungaria 520.000. Așa ca în total poporul Ucrainean este format din peste 84 milioane de oameni. Pământul locuit de acest mare popor e foarte fertil; națiunea aceasta e înzestrată de natură cu multe calități sufletești.

Majoritatea linguiștilor serioși, frunțașii slaviști se pronunță pentru desăvârșita deosebire a acestei națiuni de națiunea muscalilor. Astfel *Mikloschitch*, autorul gramaticii comparative a limbilor slave, *Lawrowsky* și mulți alți sunt de această părere. D-nu Iorga, care nu cunoaște nici una din limbile slave, poate dar să se unească cu părerea așa de competentă ca aceia a lui *Mikloschitch*, fără a mai răni în regretabilă eroare ca limba rutenă e un simplu dialect. Linguistul moscovit *Buslaieff* observa că idiomul rutenesc să deosebește de cel moscovit prin independența formelor etimologice în declinări și în conjugări, forme cari sunt mai vechi ca cele din idiomul moscovit, — aceasta o știe orice bacalauru din Rusia.

Poetul german *Bodenschtedt*, cunosător adânc al literaturii rusești, traducătorul lui Pușkin și Lermontoff precum și a cântecelor populare a Ucrainei (*Die Poetische Ukraine*) ne zice: «limba Ucraineană e cea mai armonioasă printre toate limbile slavone și posedă o mare «flexibilitate muzicală».

«Limba Ucraineană, care există tocmai în centru chiar «a lumii Slavone, zice *Loukitch* (*Slavische Blaetter*) este «cea mai înțeleasă de toți slavii. E o limbă armonioasă,

grațioasă și care să distinge în familia limbilor slavone «prin faptul că s'adopta lesne la muzică».

Originalitatea limbii Ucrainene și absolută sa deosebire de limba Rusească se demonstrează și prin faptul, că operele scrise în limba rutenă *să traduce*; în limba rusă, precum și vice-versa, alt-fel nu se pot citi de către cei, cari nu cunosc una din aceste limbi. Ast-fel pentru că rușii să poată citi povestirile populare scrise de *Marco-Wowtchok*, celebrul scriitor rus Turgheneff a fost silit să le traducă în limba rusă.

În fine or cine s'a îndelețnicit cu citirea hrisoavelor noastre vechi scrise în limba palco-slavă, știe bine că hrisoavele din Muntenia sunt scrise în limba paleo-slavo-bulgara, iară cele din Moldova în limba paleo-slavo-ukraineană, și că e mare deosebire și între aceste două limbi.

Un popor, o națiune care posedă limba sa particulară care după afirmarea *celor mai competenți slavisti*, nu este un dialect precum ne declar oamenii absolut incompetenți în filologia slavă, ci o limba prin sine statatoare trebuie să fi avut o istorie a sa originală.

Această istorie există, cu toată denegarea d. N. Iorga.

Poporul Ucrainean a pierdut de mult neatârănarea sa, dar, cu toate astea, el posedă o istorie lungă și glorioasă. În secolul XIV și XV Ucrainenii au fost supuși domniei politice a Poloniei, apoi de la secolul XVII ei au căzut sub domnia Moscovită. De aceea tocmai istoria Ucrainei se află înecată în istoria acestor două state crotopitoare, de aceea istoria acestui popor slav este insuficient cunoscută de către unii istorici și mai cu seamă de marele public.

În periodul anterior secolului al XIII-lea istoria ne arată o federațiune a orașelor libere ruse și în deosebi a orașelor așezați în Rusia meridională. Aceste orașe s'au

grupat în jurul Kievului. Acest period din istoria Ucrainei de obicei *este confiscat de către istoricianii rusofili în profitul Imperiului Țarilor din Moscova*, deși acest imperiu 'și are obârșea și origina sa directă în Moscova cu mult mai recentă, de oare-ce nu datează decât de la 1328. Statul moscoviț cu instituțiunile sale despotice și mandarinale, întemeiate pe diutreg sub influența tătara n'au absolut nimic comun cu cele așezate la temelie organizațiunei principatelor libere a Rusiei meridionale și septentrionale din secolii XI și XIII. În ceea ce privește istoria Kievului apoi ea este direct legată de cea a Ucrainei cazacești atât prin locul acțiunei, cât și prin rasa faptuitorilor, atât prin instituțiunile sale republicane cât și prin aspirațiunile și idealul politico-social ¹⁾.

În secolii IX și X scriitorii Byzantini și Arabi menționează în actuala Ucraina, pe malurile Dniprului și dincolo de Dnistru, pe malurile Mării Negre și Azov existența unui popor *rus*, care poseda pe atunci deja multe orașe, cu o populație agricolă și cu o minoritate care forma clasa târgoveților, și clasa militară, alcătuită din *drujină* (cete) în fruntea caror se aflau *Kneaxii* mai mult sau mai puțini electivi. Puterile Kneazului pretutindeni fura limitate prin *Vece* (adunarea poporului) și membrii *drujinei*.

Aceasta alcătuire politico-socială s'a menținut până la invazia tatarilor.

Principatele (Kneajestva) s'au format încetul cu încetul în grupuri *corespunzătoare a trei naționalități ruse*:

1. grupul *Kiev-Galițian*, care cuprindea teritoriul întreg al națiunei Ucrainene.

2. grupul *Polotxen*, a Rusiei albe locnita de națiunea bielo-rusă.

¹⁾ N. Costomarov monografiile istorice*.

3. grupul *Raxani-Wladimir* cu *Novgorodul* independent format din popoarele moscovite amestecați tare cu poporul fines de rasa mongola ¹⁾).

Invaziunea tatarilor a fost la 1238 — 1240. Puterea supremă la aceste hoarde sălbatice o dețineau Hanii, considerați ca reprezentanții lui Dumnezeu pe pamânt, dar caror totuș era necesar de a avea la rândul lor intermediari între ei și popoare subjugate. De aceia ei sprijineau privilegiile Kneazilor în contra drepturilor poporului (*Wece*). Printre principii sau Kneajii favoriți ai Hanilor tatarasți au fost mai cu seama întâi Kneajii principatului Wladimir (depe Kliasma, afluențele râului Oka) apoi *principii sau Kneajii din Moscova*, cari trimeteau în dar Hanilor fete frumoase, bani și alte cadouri. Principii din Kiew ramaseră mai nesupuși, mai ursuzi față de Hani și de aceia fura prizonieri.

De atunci, Rusia de la Nord-Rasarit începe a fi numita *Rusia-Mare*, iara partea meridionala a platoului purta nume de *Rusia-Mică*.

. Principate grupate în jurul Poloțkului n'au fost copleșite de tatarsi și de aceia tocmai au fost numite *Rusia-Alba*. Aceasta parte a ramas singura liberă p'atunci. Dânsa s'a unit apoi cu Lituania, supunându-se aceluiași Kneazi.

Sleita prin lupte continuă cu tatarsi, *Rusia-Mică* vezu teritoriul sau mereu micșorat, mai cu seamă dupa ce s'a stins dinastia principilor Galici. În mijlocul secolului XIV Polonia a pus mâna pe Galiția și în acelaș timp Moldova a cucerit o parte bunicica din Podolia, restul Ucrainei căzu sub dominațiunea principilor Lito-Bielo-Rusieni, a dinastiei Ghedeminovici. Acești principii ocupara Kievul și și detera titlul de Mare-duci ai Lituaniei și a Rusiei.

¹⁾ N. Costomarov *«Wremena udelno-vecevago uklada»*.

Unitatea națională s'a restabilit atunci întrucât-va, dar nu sub forma veche federativa, ci a devenit un stat feudal. Avantajul însa de care s'a bucurat a fost ca a scapat cu un secol mai de vreme decât Rusia de sub groaznica apasare și jug al tatarilor; apoi a putut sa'și întindă hotarele până la malul Mării Negre, teritoriul cotropit de hordele barbarilor, avandarda tatarilor Bty-Han.

Pe la finele secolului XV noi cotropitori navaliră peste Țară aceasta — au fost turcii. Poporul Ukrainian se vede silit a fugi dinspre teritorii maritime, orașele și satele meridionale sunt pustiite. Tocmai din acest moment istoric partea meridionala a Lituaniei *capată definitiv nume de Ukraina*. Boeri feudali din cei mai viteji, pescari și păstori de turme, cu durda la umer — cazaci — fără frica — sunt singuri cari ramân în Țara cotropita, făcând excursiuni până la malurile mării, și pescuind în râuri sau vanând vulpi și samuri în stepe nemărginite, 'și câștiga existența.

Necesitatea unci lupte fara preget în contra turcilor a menținut organizațiunea feudală, apoi Lituania și Ukraina au fost silite a se uni cu Polonia. Aristocrația celor trei țari parvine a întari aceasta unire la Lublin pe la 1569. Dinastia Ghedeminovici disparând, Polonia capata preponderanța în unirea și centrul vieții politice sa transfera la Varșovia. Ukraina astfel devine țara de fruntarie a statului polon. Aristocrația ruteană se poloniseaza și trece la catolicism, înaltul cler, unit cu aristocrația prin înrudire caută a supune biserica ortodoxa de la Rasarit supremației Papei (Unia de la Brest din anul 1595).

Antagonismul între vechea aristocrație, recunoscuta de catre stat și elementul democrat ostășesc a cazacilor, care la rândul sau cauta a câștiga drepturile egale cu aristocrația recunoscuta de stat apoi antagonismul între

aristocrația și patura țărăneasca, supusă încetul cu încetul clacașiei și apoi sclaviei, unirea de la Brest —sunt cauze unor răscoale țărănești cari umplu paginile istoriei Ucrainei de la finitul secolului al XVI și până la jumătatea secolului al XVII-lea.

Comuna federativa a cazacilor de pe Dnipro numita *Seci* (rutenește *Sicia*) a *zaporojnenilor* ¹⁾ devine groaznicul avanpost a întregii armate de cazaci, adică a tuturilor celor oprimați, revoltați sau subjugați. Aceasta armata lupta eroinic pe doua fronturi—în contra Poloniei și în contra Turcilor și Tatarilor.

Care a fost rezultatul final a acestei lupte uriașe? Cazaciunea ukraineana a reușit sa debaraseze aproape întregă țara de elementul polon, și intrara liberi sub protecțiunea Moscovei, adică după proverbul rusesc «au scapat din foc și au perit în flacări».

Prin tratatul încheiat cu principatul Moscovei la 1654 Bogdan Chimelnitsky, hatmanul revoluționar a armatei cazacilor zaporojneni și a întregii Ucrainei a crezut că va garanta integritatea și autonomia patriei sale, asigurându-i toate libertățile civice și politice prin unirea cu Moscova.

Bietul om n'a cunoscut mentalitatea vicleana mongolica a muscalimei. În curând în virtutea tratatului din Andrusov (1664) Ukraina a fost împărțită între Polonia și Moscova care pentru întâia oară pusese în practica deviza sa favorita: *divide et impera*. De aceea Dnipro a devenit hotarul de despartire între doua părți a Ucrainei, iar partea meridională a țării împărțite a fost supusa Turciei. Un paragraf special, care stipulase aceasta împărțire suna: deșertul etern (stepe) va fi linia de despartire între cele trei state».

¹⁾ Fortarea îngrădită și întărită, construită *dincolo de cataracte* (zaporogami) Dnistrului în secol XVI-lea.

Dupa obiceiul Moscovei, un timp oare care autonomia Ucrainei a fost menținută în Țara Hatmanilor, adică de pe malul stâng al Dniprului, precum și în *Sici*. Dela Petru-cel-Mare, țarii reușira sa anihileze toate libertățile cazacești. La 1765 Țara Hatmanilor a fost rapusa dominațiunii depline a Rnsiei, iară la 1775 *Sici* zaporojneasca a fost distrusa prin ordinul împărătesei Ecaterina a II. Un cântec popular rutean amintește despre aceasta închinătate istorică în următoarea strofa drastică :

Iară Țarina Caterina
Cătea blestemată
A distrus Ukraina sărmana
Pentru vecinicie

Cu cât disparea autonomia politică a Ucrainei înghițită de centralizațiunea autocrată a țărilor, cu atât Țaranimea Ucraineana cadea din ce în ce mai mult sub jugul aristocrației. *Starșinele*, vechi, șefi eligibili ai cazacilor au fost declarați de nobili (dvoreni) de către țari, cari își formau din ei slugi plecați. Apoi, când s'a construit Petrograd, țarii trimisera în Ukraina o legiune de boeri-proprietari de moșii (*Pomeșciki*), cărora daruiau sate întregi cu pământ și Țarii declarați robi (*crepostnie*).

Petru-cel-Mare, Ecaterina a II, Pavel sunt împărați cari au nimicit Ukraina.

Sub acești țari, Ukraina de dincolo de Dnipru cade încă odată sub jugul unei aristocrații străine; moșierii indigeni se înstrăinează de națiune, alta dată ei se prefăcuseră în poloni, iară acum se metamorfozează în mnscați.

Țaranimea de pe malul drept al Dniprului a continuat să fie sub dominațiunea magnatilor poloni.

Pe la finele secolului XVII și începutul secolului XVIII tot ce a mai rămas din organizarea cazacească nu înceta de a protesta în contra acestei deplorabile stări sociale.

Rascoale Țaranesti se succedau, pâna la formidabila rascoală de sub Paliu, eroul acestor revolte. In curgerea secolului XVIII vete de țarani revoltati (Haidamaki) pnsera în fine în primejdie întregul stat polon. (Haidamacina de D. Mardowzew, 1870).

Impărateasa Ecaterina a II întinse mâna sa de protecțiune aristocrației polone, țaranii și haidamacii au fost striviți cu ajutorul armatei ruse, dar Polonia aristocrata (șleahetsca) la rândul ei simți în curând mâna împaratesei. In curând țarina lua parte la împărțirea regatului lui Poniatovsky. Intreaga Ukraina din partea dreapta a Dni-prului a fost alipita la Rusia, iara Galiția cazu sud domnia Austriei (1773).

Ast-fel s'a rupt în două nenorocita eroica Ukraina; Galiția avu însă norocul de a cadea în partea unui stat civilizat și acolo s'a refugiat cultura naționala a poporului Ucrainean, menita a transforma în viitor această parte a vechei Ukraine în Piemontul viitoarei Ukraine, elibereate poate de sub jugul asiatic al Rnsiei.

Și daca Ucrainenii n'au putut realiza idealul lor național, daca n'au reușit a forma un stat republican și democrat, precum au fost tendințele și aspirațiunile acestui popor slav, apoi cauza se afla în situațiunea geografica a teritoriului locuit, așezat în drumul mare a emigrațiunei popoarelor nomade, cari sa împingeau în mersul lor spre Europa.

Aceasta e canza tutulor dezaștelor politice a Ucrainei.

Naționalitatea Ucraineana presinta în momentul de față un fenomen social. curios Populațiunea sa e de peste 34 milioane de țărani, care poseda o pătura culta, conștiinta naționalicește și aveda de a'și crea o situațiune politica prin sine statatoare.

Tezaurul literal al Ucrainei se afla strâns în poezii

populare, snoave, proverbe, povestiri istorice. Sub acest raport, poporul rutean nu cedcaza nici unuia din popoarele europene; poezia lirică a rutenilor e remarcabilă atât din punctul de vedere a inspirațiunei cât și a calității ca forma; poezia epica și mai cu seamă cea istorica nu'și are rivală, de cât în literatura serba și spaniola. De la drujinele până la evenimente cele mai recente, ca revoluțiunea aristocrației maghiare de la 1848, revoluțiunei polone din 1863, emancipației servilor din Galiția de la 1848, emancipațiunea analoaga din Rusia din 1861 toate aceste momente istorice sa reflecta perfect în poezia Ukraineana.

D-nu *Buslaew*, profesor cunoscut din Moscova emite următoarea părere autorizata asupra poeziei epice a rutenilor :

«Poezia malo-rusiana e mai cu seama bogata în cântece istorice de mare valoare și în *dumi* (gânduri) cari dateaza din secolii XVI și XVII. Din generații în generații, ele pastrează amintiri precise despre lupta poporului Ukrainean [cu turcii, tatarii și polonii. Sub acest raport poezia Ukraineana prezintă un compliment esențial față de poezia populară velico-rusă, care e foarte săracă în tradițiuni istorice. *Duma* ne da din alta parte ideia la ce grad înalt poate sa ajunga fantezia poporului, «educat printr'o viața istorica de lupte uriașe».

A. Ramband în cartea sa «*La Russie Epique*» scrie :

«Din povestiri mai mult de cât din cântecile epice se poate cunoaște caracterul poporului Ukrainean. Malo-Rusia sa deosibește esențial de Rusia».

M. Bélinsky celebrul critic literal al Rusiei în studiile despre *cântecul lui Igor* (Slovo o polcu Igoreve) se exprimă ast-fel :

«*Cântecul lui Igor* denota într'un mod hotărât originea

»sa meridionala. Forma grațioasă a limbei sale ne amin-
 «tește idiomul actual a Ucrainei. Ceia însă ce vorbește
 «mai mult în favoarea provenienței sale Ucrainene este
 «*habitus* poporului zugrăvit în cântul. Este ceva duios,
 «nobil și uman în raporturi naturale a actorilor din poema :
 «Totul face să ne gândim la Rusia meridională, unde și
 «acum se găsește ceva din acest uman și nobil în familii
 «Ucrainene; unde rapoarte între sexe sunt întemeiate
 «pe afecțiune și nu pe forță brutală sau interes, unde
 «femeia se bucură de stima și drepturile de om. Adică
 «tocmai ceva opus ce a fost și este în Rusia de la Nord
 «și Nord-răsărit, unde rapoarte de familie se deosebesc
 «prin grosolanie și brutalitate, unde femeia este redusă
 «la stare de viață sau de alt animal domestic, și dragostea
 «e străină de căznicie. Comparați modul de a trăi a
 «țărănilor ruși, a clasei burgheze, a comercianților și
 «a celorlalte clase cu aceleași straturi sociale din Mosco-
 «via și va veți convinge că *Cântul lui Igor* e de origine
 «Ucraineană».

«Culorile poeziei și-a stilului, caracterul curajului
 «cavaleresc ce se află în această istorică poemă — totul
 «apropie cântul lui Igor de cântecele cazacilor din Ucraina...
 «caci Ucraina a format un organism politic deosebit, unde
 «fiecare trăia în viața comună a tuturor, se dezvoltă tot
 «așa de liber, precum liber a fost aerul stepelor; individul
 «cunoștea bine afacerile patriei sale, inima sa palpită
 «în unison cu inima țării.

«De aceea poezia populară a Ucrainei și reflectă așa
 «de credincios viața istorică a statului. Câtă poezie în
 «această istorie poetică»..... (*Belinski*. Operele complete
 IV vol. 89 — 226 pag.). O poezie populară istorică de
 așa valoare trebuia să dea o literatură națională remarcabilă; și dacă s'a întâmplat altfel, apoi cauza reșede în

întregimea sa în condițiuni politice nefaste, cari au zădărnicit poporul Ucrainean în curgerea vremurilor de a'și croi o organizațiune națională liberă și independentă».

Totuș, cu toate obstacole istorice, literatura acestui mare popor a dat omenirii multe monumente de o ne-tagaduită valoare. Literatura în Europa orientală s'a nascut cu aparițiunea creștinismului, care a fost introdus la Kiew pe la finitul secolului X-lea Sf. Scriptura, tradusa mult înainte în limba bulgară, a fost adusă aci de predicatori. Întâia carte cunoscuta la Kiew a fost scrisa în limba straină poporului. Aceasta limba bisericească împedica întrebuintarea idiomului național în literatura. Cu toate astea din secolul XI-lea la Kiew, apoi în Valinia, la Galici și Cernigow începură să apără *Letopisițe*. Formele limbei naționale încep a apare printre linii limbei bisericești, narațiunea religioasă și dogmatica se vede mereu întrerupta prin povestea unor fapte rășboinice, prin dialoguri, discurse, proverbe, prin chiar versuri. Astfel a fost scris letopisețul din Wolinia-Galici. Profesorul cunoscut al Moscovei d. *Solovieff* ¹⁾ astfel deosebește acest letopiseț de cele-lalte: «povestirea cronicarului meridional se distinge de cronica novgorodiana prin bogăția «detalielor, prin stilul pitoresc, vioiciunea, prin caracterul «sau artistic, ași putea zice: Letopisețul din Volinia se «deosebește mai cu seama prin forma sa poetică. Imposibil «de a nu vedea acolo influența naturei meridionale și a «caracterului *unui popor deosebit*. Pe când povestirea «cronicarului de Suzdal (întâiul centru viitorului principat al Moscovei) e seacă, vorbareață, fără a fi artistica ca «cea meridională».

Părerea lui Solovieff este că *Letopisețul lui Nestor*,

¹⁾ *Istoria Rusiei* t. III, pag. 151.

ca și *cântul lui Igor* sunt operele vechei Ukraine. Aceste operi formează începutul literaturii Ukrainene și au avut o influență indirectă asupra Rusiei de la Nord-Răsărit.

Pe baza așa de solid clădita literatura Ucraineana a putut treptat, treptat să ajungă în secolul XIX să dea o pleiada de scriitori de întâia mână, precum au fost Kotliarevsky, Gogol-tata, Gulak-Artemowsky, Kwitka, Tzer-telew, Bodiansky, etc. și în fine Taras Șevcenco, marele poet al Ucrainei, născut la 1809 și mort la 1861.

Marele poet Ucrainean Șevcenco a fost poet popular în adevăratul sens al cuvântului. El s'a născut rob a unui moșier din guvernamentul Kiewului; orfan de tată și mama din cea mai fragedă copilărie el a suferit toate umilințele și toate suferințele unui sclav: a fost lacheu, argat de curte, cioban; stăpânul său, observând că adolescentul poseda mare aptitudine pentru pictura și calculând că un sclav, care ar deveni pictor cu talent i'ar aduce mare profit banesc, trimise pe Șevcenco la Petersburg pentru a învăța pictura.

La Petersburg (sau Petrograd cum l'a botezat actualul țar rus din familia Holstein-Hortop) Taras Șevcenco a făcut cunoștința c'o pleiada de tineri pictori, elevi ai Academiei de Belle Arte și în fine a fost prezentat celebrului pictor rus de pe acele vremuri Bruloff, care ajutat de poetul rus Jukowsky, a strâns suma de 1.500 ruble cu care sumă marele poet Ucrainean a fost răscumpărat din robie.

Șevcenco a isprăvit studiile sale la Academia de Belle Arte și la 1840 a apărut întâiul său volum de poezii sub titlul de «*Kobzar*».

Pe la 1845 Șevcenco recunoscut ca poet de mare valoare, s'a stabilit la Kiew unde deveni amic a lui Kostomarow istorician rus — și a lui Kuliș, cunoscutul publicist etno-

graf. Influența, pe care poetul a exercitat asupra acestor oameni de știință cu *dragostea sa nețărmuită* pentru popor cu *ura implacabilă și sfântă* în contra Țarismului și Rusiei Țariste — au produs și trebuia să producă o revoluție în sufletele lor.

Și iată că Kostomarow împreună cu Șevcenco pun la cale formarea unei societăți secrete panslavistă. Societatea aceasta a fost denumită *Frația Kyrillo-Metodiana*; dânsa avea de scop:

«Emanciparea poporului Ucrainean din robie, raspândirea instrucției printre țăranii Ucrainenii, deșteptarea «națională a poporului Ucrainean».

Aceasta uniune panslavistă, concepută la Kiew n'are nici o asemanare cu panslavismul muscalesc.

Kostomarow și Șevcenco nu admiteau în programul elaborat de ei intolerența bizantină în materie religioasă, nu admiteau asemenea nici egemonia unui popor asupra celor-lalte popoare ceia ce sta înscris drept temelie în programul panslavist a muscalilor.

Panslavismul umanitar a lui Șevcenco este pe deantregul exprimat în poemul său «*Husu*», dedicat lui Șaffarik.

Amicii lui Șevcenco, firește, în curând deveniră victime regimului despotice al Rusiei. La 1847 ei toți fura denunțați de Iușefowici spionul poliției, ca membrii unei societăți secrete.

Țarul Nicolai I ordona trimiterea lor în exil. Poetul Șevcenco a fost înregimentat ca soldat într'un batalion, care ținea garnizoana într'o fortareată mică din fundul guvernamentului Ecaterinodar. După ordinul odios al țarului *Taras Șevcenco n'avea drept de a scrie și de a picta*.

Acest ordin al țarului Nicolai I, este o crimă comisă în contra culturii umane, în contra întregului popor Ucrainean.

Nouă ani de zile poetul Șevcenco n'a putut scri și n'a scris nimic, fiind pazit de aproape de calaii țarului, executori fideli ai ordinului sau salbatic.

Amnestiat la 1857, bolnav poetul revenit din exil s'a stabilit iarăși în Ucraina sa iubită, unde a scris sublemele sale poezii.

Drept testament, pe patul de moarte Șevcenco a lasat poporului Ukrainean următoarea porunca :

PORUNCA

*De-oi muri — pe o mormila
Naltă să mă culce
În câmpia cea întinsă
În Ucraina dulce*

*Ca să văd întinse lanuri
Dniprul furtunatic
Și s'aud abrupte maluri
Văjiind salbatic*

*Ca să ducă din Ucraina
Pe albastre unde
Vrajmașescul sânge, care
Peste tot patrunde*

*Parasi-voiu munți și lanuri,
Mi-oi lua avântul
Cu o lină înălțare
Pân'la Domnul Sfântul.*

*Țreamea 'n rugă să vă treceți
Țoi, și'n, umilire
Mie până atunci nu-mi pasa
De Dumneșeire !*

*Ridicați-vă și rupeți
Lanțurile toate
Și stropiți cu sânge mârșar
Scumpa libertate*

*Iar pe urmă'n gînta mare
Libera înalta
Să mă pomeniți cu-o vorba
Blîndă și curța.*

Gonită salbaticeste, persecutată brutal cultura poporului Ucrainean s'a refugiat în Austria, unde mulțumită regimului constituțional al imperului austriac a putut să înflorească, a putut să se desvolte, scapînd din nimicirea *tesaurul înminat a însușirilor sufletești* a unui popor bogat înzestrat de Dumnezeu.

Galiția de la Răsărit a devenit Piemontul Ucrainei robite de muscali.

A nega acestui popor dreptul sau *la libertate*, la lumină și civilizațiune, a nega existența chiar a unui popor de peste treizeci de milioane — este o simplă aberațiune mintală, datorita atmosferei de duhoare reacționara care a cuprins patura noastră așa zisă cultă, îngenunchiată înaintea absolutismului asiatic a Țarismului muscalesc.

IV.

ROMÂNIA ȘI UKRAINA

Ar fi greu să indicăm, unde și când pentru prima dată s'au întâlnit vecinii noștri Ucrainenii cu stramoșii Românilor.

În sec. X cnezii Ucrainenii din Kiew au stăpânit câțva timp Bulgaria. Trebuie să presupunem că au stăpânit în același timp și țărmul Marii Negre, servindu-se de dânsul ca de punte de trecere în Bulgaria. N'avem nici un indiciu care să ne arate că localitățile stăpânite de ucrainenii să mărgineau cu cele locuite de Români. Deabia în sec. XII auzim de un Iwan Bârladnic — izgonit de frații săi, cnezi din Kiew, care să refugiasă în cnezatul duna-rean cu capitala Bârlad. Nu să știe dacă ieră un cnezat ucrainean sau român.

Pe la sfârșitul sec. XII avem indicii sigure că ținuturile stăpânite de cnezii ucrainenii galițieni să întind până la Gurile Dunării unde aveau un port al lor «micul Galici» (acum Galați).

Despre unul din acești cnezi Iaroslav Osmomâsl să vorbește în eposul ucrainean că ar fi închis porțile Dunării cu oștile sale. Unii istorici să presupună că aceste porți ierău porțile de fier dela Vârciorova, alții, că ie vorba de luare în stăpânire a Deltei Dunării.

În sec. XIII n'avem izvoare care să ne indice urmarea stăpânirii de către ucraineni a ținuturilor Dunărene. Mongolii navalitori cuceriseră tot țărmul Marii Negre și România de acum. Ucrainenii s'au văzut nevoiți să se adapteze în padurile din Bucovina, Galiția, Kiev și Cernigov iar Românii în Carpați.

În a doua jumătate a sec. XIV Ucraina cade sub stăpânirea poloneză. De acum se stabilesc relații mai strânse între Ucraina și principatul Moldovei. Moldova cade pentru un timp sub supremația Reginei poloneze Iadwiga și a barbatului său, regele Iagailo. Stăpânirea pământurilor ucrainene, a Galiției și a Podoliei le-a servit ca punte de trecere spre principatul moldovenesc. Atunci între Ucrainenii, Galițienii și Românii din Moldova se stabilesc legături strânse din cauza pe de o parte a pericolului polonez, pe de altă parte a pericolului tataresc.

Desigur faptul că erau de aceeași lege a contribuit mult la strângerea legăturilor. Moldova rașește în rând sa scape de sub supremația Poloniei și devine un adăpost pentru ucrainenii persecutați de aceasta.

În sec. XV un luptător pentru neatrănarea Ucrainei, cneazul Swidrigailo (frate bun cu Iagailo polonizat) după o luptă tenace cu Polonia pentru liberarea patriei sale, se adaptează pentru câțva timp în Moldova cu gândul să reînceapă pe noua iarăși luptă care dărează până la sfârșitul vieții sale.

În a doua jumătate a sec. XV după ce Moldova devine puternică sub domnia lui Ștefan cel Mare, Ucrainenii din Galiția persecutați de Poloni căuta ajutor la Moldoveni. S'a pastrat de atunci un cântec ucrainean despre «Voevodul moldovean Ștefan». Iera considerat ca prieten și aparator al Ucrainenilor împotriva Polonilor. Ștefan cel Mare a făcut câteva incursiuni în Polonia și a dat ajutor

Ukrainenilor cari se ridicase împotriva ei. În 1490 în fruntea răscolărilor ucraineni se afla «Muha din Moldavia» care a răușit să ridice întreaga Galiție până la Lemberg. După aceasta a fost o alta rascoala în potrivea Polonilor susținută de Ștefan cel Mare, și în capul careia iera un pretendent la coroana Galiției. În 1509 când domnul Bogdan a mers împotriva Galiției la armata lui s'au alipit și ucraineni. Mișcarea ukraineana de atunci n'a răușit și a fost potolită de Polonezi. Mulți dintre capii ucraineni s'au refugiat în Moldova unde li s'a daruit de către Bogdan pământuri de oarece averile lor din Galiția le-au fost confiscate. De la ei se trag o mulțime de familii vechi moldovenești Movila-Vasilko, etc. Ei încetează relațiile de ajutor reciproc între Ucraineni și Români — relații cari aveau de scop apararea în contra Polonilor.

Moldova cade sub supremația turcească și încetează să mai aibă politică proprie națională. Scaunul Moldovei ie disputat ba de un pretendent ba de altul. În luptele între diferiți domni se amesteca și ucraineni — mai ales acci numiți «Zaporojneni» cari formau republica militară de pe Dnipro. În a doua jumătate a sec. XVI una din partidele moldovenești a chemat pe scaunul moldovei pe capul zaporojnenilor cneazul Dumitru Wischniwetzki — numit și «Baida». Aceasta izgonește pe turci și ocupă Iașul însă e prins de aceștia și spânzurat.

Alt fruntaș al zaporojnenilor, care s'a încercat să ocupe scaunul Moldovei a fost Iwan Potcoava. De aceasta se zice că ar fi fost de origine moldovenească. Dânsul răușește să ocupe Iașul însă e prins de Poloni cari se temeau de puterea lui și decapitat la Lemberg (1583). Avem mai multe fapte de acestea cari ne dovedesc relațiile strânse ce existau între poporul ucrainean și cel românesc. Aceste

două principate se ajutau mutual în fața pericolului vecinilor amenințatori.

Existau în același timp și legături culturale între aceste doua țări. Ele își au începutul lor la sfârșitul sec. XIV. Faptul ca limba bisericească slavona și chirilicele erau întrebuintate de amândoua țările faceau și mai strânse aceste legături. De pilda Grigore Țamblac bulgar, diacon la sfârșitul sec. XIV al patriarhului bulgaresc, devine presbiterul bisericii din Suceava — apoi mitropolit ucrainean din Kiew. († 1416). Biserica și cultura ucraineana distrusa de mongoli regenerează sub influența lui Țamblac care își desfășurase activitatea sa în Moldova și Ucraina e un exemplu clasic al culturai bisericești comune în aceste doua țări. Relațiile culturale religioase devin mai strânse, când Ukraina începe lupta ortodoxiei pravoslavnice împotriva catolicismului latin.

Moldovenii și în special boerii și mănastirile moldovenești au fost de mare ajutor ucrainenilor în aceasta luptă, atât din punct de vedere moral cât și material. Gospodarii moldoveni devin inițiatorii și protectorii diferitelor instituții ucrainene. Așa una din cele mai frumoase biserici din Lemberg — zidită în stil renaissance în sec. XVI, poarta numele de *biserica valahica* — fiindcă fondurile principale au fost dăruite de un voevod moldovean.

Legatura cea mai strânsă între aceste doua popoare o formează Petru Movilă, mitropolitul Kiewului din sec. XVII, Dânsul e fondatorul renumitei academii latinoslavone din Kiew, regeneratorul bisericii ucrainene, inboldul unei noi renașteri culturale din Ukraina, al unei epoce foarte însemnate de cultură ucraineana. Petru Movila era fiul unui domn moldovean — plecat de pe scaun în urma unei furtuni launtrice.

Movileștii erau de origina ucrainiana și pastrau lega-

turi de rubedenie cu magnații din Ucraina. Petru Movila traise mulți ani în Europa apuseană, și întorcându-se în Ucraina deveni îndrumătorul spiritual al ucrainenilor. Numele acestui mare moldovean e scris cu litere de aur pe paginile istoriei ucrainene.

Relațiile politice între Ucraina și Moldova se restabilesc în curând, după ce hatmanul Bogdan Hmelnitzky voind sa-și asigure ajutorul Moldovenilor împotriva Polonilor, însoara pe fiul sau Tiinuș cu Ruxandra fica unica a domnului Vasile Lupu. Aceste relații încetează când Timotei Hmelnitzky cade în lupta cu Polonii de lângă Suceava. Domnița Ruxandra se reîntoarce la Iași după moartea barbatului sau.

Pentru cea din urmă oară, se folosesc ucrainenii de ospitalitatea moldovenească în 1709 când hatmanul Iwan Mazepa fuge în urma înfrângerii dela Poltava cu resturile armatei ucrainene și se refugiază în Basarabia. Mazepa moare în același an și e înmormântat într-una din bisericile din Galați.

Așa dar în pământul românesc e îngropat unul dintre luptătorii cei mai vajnici ai neamului Ucrainei.

Vedem dar ca din trecutul departat existau legături vii de prietenie reciprocă între moldoveni și ucraineni. Într'adevar între aceste două popoare n'au existat motive de ceartă — din contra a fost o pornire comună pentru neamul și ambele popoare au avut vrajmași comuni ai acestei neamuri¹⁾.

Aceiași pornire către neamul națională exista și până în zilele noastre. Acesta e terenul pe care pot să revie simpatiile istorice în momentul de față.

¹⁾ Manuscris inedit al lui Bogdan Hasdeu; intitulat: *Cazacu, Cazacii*, familiile românești Cazacu, Căzăcescu.

În orice caz un stat ucrainean neatârnat ar fi un zid de apărare pentru țara românească în contra colosului putred de Nord. Statul ucrainean ar fi un vecin pacinic pentru România Mare.

Eliberarea Ucrainei e strâns legată de eliberarea Basarabiei.

V.

AUSTRIA ERIT IN ORBE ULTIMA!

Și acuma slăbiciunea Rusiei pe câmpiile de batae este evidentă pentru toți; marele imperiu al țărilor e neputincios fața de armatele germane și austriace.

An trecut nousprezece luni de când a izbucnit razboiul și numeroasele armate rusești se framântă pe loc, după ce au umplut lacurile Mazuriene cu mormane de cadavre. Rusia a pierdut deja până acum 14 guvernaminte din cele mai bogate.

Este evident că dacă Germania n'ar fi dus razboiul pe două fronturi, dacă n'ar fi avut sa ție piept vitezei armate franceze — Imperiul rus de mult ar fi fost cucerit de armatele germane. Dacă mai există Rusia, — e mulțumită alianței sale cu Republica Franceză.

Vastul imperiu al Țărilor marginit la nord cu Marea Alba, la sud cu Marea Neagră, la răsărit cu Oceanul Pacific — e un colos pe picioare de argilă.

O furtună revoluționară în interiorul acestui imperiu va doborî pe acest colos la pământ... și furtuna se apropie.

Marele maestru și povațuitorul ascultat al Rusiei revoluționare moderne, Alexandru Herzen, vorbind despre viitorul apropiat al imperiului rus, a zis:

«Lumea slava pașește spre federațiune; în calea sa ea e oprită de două imperii, din eare unul e european iar celalt semiasiatice. Noi nu credem ca mai exista cineva

care sa considere serios că forma de stat în care s'a cristalizat Rusia în ultimii 200 ani, ar fi o forma durabila și definitiva. *Imperialismul rus* cuceritor reprezintă un despotism militar în cea mai grosolana formațiune, fiind ramașita unei organizațiuni pur asiatice; el este o dictatură exercitata de o dinastie cuceritoare.

*Rusia țarista nu posedă o legislație ci un codice de ukazuri. Rușii n'au patrie în înțelesul adevărat al cuvântului; imperialismul Petersburgian a formulat-o într'un titlu bizar «*l'empire de toutes les Russies*», simțind bine că acest imperiu nu e un ce organic întreg ci este format din mai multe Rusii. Până la Petru cel Mare împrejurările istorice au făcut ca o sumedenie de popoare să fie impinse print'o tendința centripedă spre Moscova și Petersburg, iar de aci înainte împrejurările istorice dau pe față o tendința contrarie centrifuga menită sa dezagregeze aceasta formațiune sociala monstruoasă. În contra acestei tendințe istorice firești nu exista nici o putere de rezistență. Așa ne povățuește istoria tuturor imperiilor mari faurite prin forța silnicei».

Așa dar după Herzen în calea realizării federațiunii popoarelor slave stau două imperii — Rusia și Austria.

Care din aceste doua imperii este susceptibila înfaptuirii tendințelor și aspirațiunilor firești ale popoarelor spre idealul național?

Rusia moderna e incapabila sa se transforme dintr'o monarhie absolutista semiasiatice, într'o federațiune monarhica constituționala a celor 111 de popoare din care este compus imperiul rusesc.

Ura seculara ce s'a încuibat în sufletul amarât al popoarelor slave și neslave subjugate din Finlanda, Estlanda, Curlanda, Liflanda, Polonia, Ucraina, Turkestan, Kirhizia, Tatari, Armeni, Georgiani din Kaucaz, popoa-

rele mongole din Siberia — vorbește singura în această privință.

Tendențele și aspirațiunile rusești de a atrage către sine toate națiunile slave în vederea formării unui stat panrus în jurul tronului familiei germane Holstein Hor-top a țarilor — sunt absolut nerealizabile.

Organizarea forțelor conștiente ale Ucrainenilor, Polonilor, Finlandezilor, Litfaurilor, Georgienilor, etc., formează astăzi elementele formidabile menite a dezagrega actuala alcatuire a statului rusesc. Momentul istoric pentru prefacerea acestui stat semiasiatice absolut într'un stat monarhic federalist a trecut și evoluțiunea firească a devenit imposibilă pentru Rusia.

Cu totul altfel se prezintă Austria în această privință. Monarchia austriacă formează un ce întreg atât din punctul de vedere geografic cât și economic. La 1867 între Austria și Ungaria s'a încheiat un tratat care a nesocotit tendințele și aspirațiunile naționale ale românilor, slovacilor și ucrainenilor. Când s'a încheiat acest tratat numai croații și polonii din Galiția au putut capăta autonomia națională; celelalte națiuni din Austria s'au văzut sacrificate maghiarizării în Austria.

Totuși tratatul de la 1867 oglindește perfect de bine forțele naționale *conștiente* din acest moment istoric.

În timpul de față iusa dualismul austro-ungar nu mai reprezintă și numai corespunde împrejurărilor istorice.

Epoca industrializmului a schimbat cu desăvârșire fața lucrurilor în Austro-Ungaria.

La 1867 burghezimea germană reprezintă într'adevar interesele generale naționale în Austria, precum aristocrația maghiară era singura reprezentantă conștientă din Ungaria; restul populațiunilor din monarhie afară de poloni și horvați era pe o treaptă de conștiență politică

prea joasă pentru a avea înrăurire asupra evenimentelor istorice.

Azi mulțimea țărăneasca a naționalităților din Cisleitania s'a transformat în organisme naționale conștiente; boemii, slovaci, ucrainenii posedă acolo biblioteci, societăți de cultură și de propășire națională, o patura orașencasca proprie fiecărei naționalități, o elită intelectuală națională, o literatură și în fine un proletariat național deosebit al fiecărei națiuni. Aceasta evoluțiune s'a făcut mulțumita industrializmului și se reflectă astăzi perfect în viața din năuntru a Austriei.

În Transilvania diferențierea naționalităților și-a încheiat procesul sau firească: Românii, germanii și slovaci au rezistat maghiarizării, păstrând fiecare însușirile lor naționale.

Așa dar dualismul și-a trait traiul și Austria trebuie să se transforme într-o federațiune monarhică a tuturor naționalităților din care s'a faurit imperiul.

Transformata într-o federațiune a popoarelor, suntem convinși că *Austria erit in orbe ultima!*

Această evoluțiune era pe cale să se facă dacă n'ar fi fost zadarnicită prin asasinatul din Serajevo.

Istoria va da pe față pe acela care a organizat acest asasinat pentru a stăvili mersul evoluționist al lucrurilor.

Pentru că lucrurile sa'și poată lua mersul lor firească a trebuit un războiu mondial sau o revoluțiune; valurile acestei revoluțiuni se vor ridica îndarătul armatelor cari se războiesc.

De această revoluțiune în întâiul rând nu va scăpa «*l'empire des toutes les Russies*» incapabil de a se transforma într-o federațiune a naționalităților.

Ukraina va fi liberată de sub jugul despotic al Rusiei.

TABLA DE MATERIE

	<u>Pagina</u>
1. D-nul N. Iorga și D-rul Racovski	1
2. Națiunea și Omenirea	9
3. Poporul Ukrainean.	21
4. Ucraina și România	37
5. Austria federală	43
